

בעצתך תנחני

גליון שבועי להתבוננות בפרשת השבוע ובעבודת ה'

גליון 68

פרשת חוקת

אלמלא נפלתי לא קמתי

מקני בצמא" (שם יז ג). ה. חטא העגל. ו. מתאוננים (במדבר יא א). ז. קברות התאוה - "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חיים". ח. מרגלים. ט. קורח. י. תלונות על המים - "ולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה" (כ ד). יא. תלונות על המן - "ונפשנו קצה בלחם הקלוקל" (כא ה). יב. חטא פעור.

האם יש כאן רק כשלונות שוב ושוב?

הבה נבחן את התהליך של עם ישראל במדבר: עם ישראל יוצא מטומאת ארץ מצרים, ממ"ט שערי טומאה, שקיעה מוחלטת בתאוות מצרים כשפיה וגילוליה, ועליו להגיע למדרגת עם נבחר שחי חיים רוחניים מלאים בתוך עולם החומר, חיים של דבקות בה' מתוך מצב של איש תחת גפנו ותחת תאנתו.

התהליך של הצמיחה של עם ישראל מעת היותם עבדים במצרים עד היותם עדה שלמה וקדושה שנכנסת לארץ ישראל - הוא תהליך של חבלי לידה. יש להדגיש, שבוודאי דור המדבר דור דעה זכו לפתיחת שבעה רקיעים והשגות נעלות מכל תפיסה, אך עם כל זאת עולמנו הוא עולם הבחירה, ונשארה להם עבודה רבה לעמול על כל ההשגות בעבודה עצמית. ידוע מאמר אחד מגדולי המוסר: "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי - אבל היא נשארה שפחה". כי כל עמל האדם הוא להשיג את המעלות הגבוהות במלחמה מול עצמו, רק כך זה נהיה קנין בנפשו.

בתחילה חטאי המדבר היו סביב הקושי להתנתק ממצרים. הם מתלוננים על עצם היציאה: "מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים". אותו נוסח חוזר על עצמו גם בתלונות על המים. קשה לנו להיות במצב הרוחני הגבוה הנכחי, הן מבחינה רוחנית והן מבחינה פיזית. כשהם מתלוננים על העדר אוכל הם אומרים "מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשובע, כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה".

חטא העגל היה השלכה ישירה של הקושי להתנתק

חטאי דור המדבר חוזרים ונשנים בפרשיות אלו. למדנו עליהם בעיקר בפרשת בהעלותך שלח וקורח, והנה בפרשתנו שוב מופיעים שני חטאים: חטא מי מריבה וחטא לשון הרע על המן.

למרבה הפלא, בתחילת פרשת חטא מי מריבה, רש"י פותח בהדגשה: "ויבואו בני ישראל כל העדה - עדה השלמה, שכבר מתו מתי מדבר ואלו פירשו לחיים" (כ' א). וראה באור החיים לשון חזקה יותר: "ויבואו בני ישראל כל העדה - פירוש כולן נקראים בשם ישראל בגדר ישרים וצדיקים, וזה מכוון לדברי רז"ל שאמרו וזה לשונם: כל העדה - עדה השלימה".

לכאורה לא מובן מדוע בפתיחת סיפור של חטא יש צורך להדגיש שעם ישראל היה אז במצב גבוה? ויתירה מזו, לכאורה החטאים המתוארים בפרשתנו הינם חזרה מדויקת על החטאים שבתחילת המדבר, לפני ארבעים שנה. התלונות על הצימאון - מקבילות לחלוטין לתלונה בפרשת בשלח "תנו לנו מים ונשתה". התלונות על המן - מקבילות לכאורה לתלונות בעבר על העדר האוכל, על הגעגועים לסיר הבשר של מצרים. מה השתנה בארבעים שנה האחרונות? היכן ניתן לראות את השינוי שהתורה מדברת עליו במאמרה "כל העדה"?

כאשר קוראים את החטאים של דור המדבר בשטחיות יש תחושה של הרבה הרבה כשלונות חוזרים ונשנים, כל פעם בוואריציה אחרת. אבל כאשר מעיינים בהם רואים שיש כאן מהלך של צמיחה. הנפילה מתרחשת כל פעם במקום אחר, ברובד אחר.

נעשה סיכום קצר של החטאים במדבר, החל מפרשת בשלח עד פרשתנו: א. המראת פי ה' בים סוף - "מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים" (שמות יד יא). ב. התלונות על המים במרה "מה נשתה" (שם טז כד). ג. התלונות על העדר מזון - "מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר" (שם ג). ד. התלונות על המים פעם שניה "למה זה העליתנו ממצרים להמית אותי ואת בני ואת

מתועבת מצרים: הערב רב, אלה שעדיין היו מחוברים לעברם, הם אלה שיזמו את הכל. הם עבדו לעגל שהוא דפוס העבודה של מצרים שעובדים לבהמות.

בחטא התאוה שוב ההדגשה היא על הרצון לחיות כמו במצרים: "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנים". וגם שם יזמי החטא הם ערב רב, המצריים שלא התנתקו מהעבר: "והאספסוף אשר בקרבו התאוה תאוה".

בחטא המרגלים, שנעשה על סף הכניסה לארץ, ניתן כבר לזהות שינוי. לשון התלונה הוא "לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו" (במדבר יד ב). נשים לב שזה כבר לא כמו בעבר, שמצרים היא ברירת המחדל. יש כבר התנתקות, יש רצון להיכנס לארץ, אבל זה קשה מידי, מאיים, מסוכן. ולכן עדיף למות **במצרים או במדבר**. ורק מתוך יאוש ואין אונים - מגיע שוב הרצון "ניתנה ראש ונשובה מצרימה". אבל זה כבר לא הנטייה הטבעית.

חטא קורח נעשה כבר בשלב יותר מאוחר (יעיין ברמב"ן במדבר טז א, שהראשונים נחלקו על הזמן המדויק). שם לא מוזכרת מצרים אפילו במילה אחת. כל עם ישראל נמצא כבר במקום אחר לגמרי, עולם של קדושה ורוחניות, והניסיון הוא על קבלת התורה עצמה - האם להאמין למשה רבינו ולקבל את הנהגתו ללא עוררין, או לא. זה מאבק במקום אחר לגמרי.

וכאן מגיעים חטאי הפרשה שלנו. רש"י מדגיש שמדברים על אנשים שנולדו במדבר, שלא שייכים כלל וכלל למצרים. הם נמצאים במקום אחר לגמרי: עניניהם נשואות להיכנס לארץ ישראל, והקושי שלהם נובע מהעיכוב הארוך. הם לא מתייסרים כמו אבותיהם בחבלי הניתוק ממצרים, אלא להיפך - קשה להם שעדיין לא נכנסים לארץ.

הביטויים שלהם הם: "למה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו, ולמה העליתונו ממצרים להביא אותנו אל המקום הרע הזה" (כ ד ה). הביטוי "להביא" מלמד שהנושא שלהם הוא - לאן באנו. לא כמו בעבר שהנושא היה - למה יצאנו (החטא של התלונה על המן לכאורה נראה זהה לחלוטין לחטאי העבר של המתאוננים והמתגעגעים לתאוות מצרים, לכאורה אכן לא משתייך אל "העדה", אלא אל "העם",

נכתב - בכדי להדגיש שהנפילה הפעם היתה רק של "העם", והם לא הצליחו לסחוף אחריהם את העדה, שלא כמו בעבר).

הנפילה הנוראה בחטא פעור התרחשה על רקע הניסיון להיכנס חזרה למהלך חיים של ארציות. אחרי ארבעים שנה במדבר בין ענני הכבוד מנותקים מכל אומה ולשון - עם ישראל מתחיל להיכנס למבחן של החיים הארציים, והמבחן הראשוני הוא איך מתמודדים מול הפיתויים שבחוץ. איך שומרים על הטהרה מול בנות מזאב הפרוצות. היתה כאן נפילה קשה, אך גם כאן מיד בהמשך רואים את ההתקדמות והתיקון: במלחמת מדין שוב עמדו הלוחמים מול נסיונות קדושה קשים, והם חוזרים ואומרים "עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידינו ולא נפקד ממנו איש". ודורשים חז"ל: "לא נפקד ממנו איש - לעברה".

לקח זה אפשר ללמוד מהדברים האמורים: פעמים רבות מתרחשות נפילות בחיינו. לפעמים יש תחושה קשה של דריכה במקום, של כישלון חוזר ונשנה. אך לאמיתו של דבר, כאשר אדם מתבונן אל תוך עצמו הוא יכול לזהות תהליכים של התגברות, התקדמות, והבשלה איטית ועקבית בעבודת השם.

זה תהליך ארוך, זה ניתוח פנימי עמוק שצריכים לעבור, והוא חייב להיות לא קל. כל התקדמות והתגברות כרוכה ביסורי נפש. כל חיבוטי הנפש והסערה שעוברת על מתבגרים בגיל הנעורים - שורשה בתהליך שהם עוברים, בעבודה שהם עובדים על עצמם, בהתקדמות שלהם מול עצמם ומול העולם.

כל אדם שאיכפת לו ועוד על עצמו - מתקדם בחיים, כל הזמן, החיים מבגרים, התמודדויות מחשלות. יהודי בן ארבעים וחמש הוא לא אותו יהודי שהוא היה בגיל עשרים ושנים. החיים מזיזים קדימה, וגם המלחמות מול היצר מקדמות, גם אם נופלים בהן. כל נפילה היא פתח להתקדמות. אדם שעובר ניסיון גם אם חלילה הוא נכשל בו, אם הוא מתחרט - הוא מתקדם, הוא לומד מהניסיון, בפעם הבאה הוא לא יחזור שוב לאותו מקום. הוא כבר יהיה גבוה יותר.

עלון זה מודפס רק לעיתים, אך מופץ מידי שבוע במייל. רצונך לקבלו בקביעות? שלח מייל לכתובת הרשומה למטה.

לרכישת ספרים, הזמנת שיחות, קבלת מאמרים שבועיים, וכל נושא - צרו עימנו קשר, במייל:

<https://baatzatcha.co.il/> או בכתובת: b0548407520@gmail.com

שכל טוב בעיני אלוקים

מבט תורני על ענינים הנוגעים למעשה באורח החיים

המשך ליבון נושא התפילה

בשבוע הקודם העלינו שאלה למה התפילות פעמים רבות לא מתקבלות, ומה צריך להיות היחס לתפילה באופן כללי, האם מטרת התפילה הינה "לשכנע" את הקב"ה לעזור לנו. ועוד, הרי הוא יודע מה טוב לנו באמת, ודברים רבים הוא נותן גם בלי שנבקש. הגדרנו שתפילה היא לא בקשת בקשות גרידא, אלא שיתוף הקב"ה בקשיים שלנו ותהליך של "התפללות", של התבטלות אל האמת והישר שבגזירת השם. מצד אחד לבקש, מצד שני להשאיר פתח לקבלת הדין באהבה. בשבוע זה נשלים את הדברים בעז"ה ונברר את היחס לקבלת התפילה, מתי היא נענית ומתי לא, ועוד.

התפילה היא תהליך פנימי של התבטלות וקבלת האמת של הקב"ה, מתוך מקום של הבעת צורך, ובד בבד של אמון. זה תהליך עמוק, שמקרב אותנו אל ה', מזכך אותנו מבפנים, ועושה אותנו לאנשים אחרים, גבוהים יותר וטובים יותר. התהליך הזה פעמים רבות משנה את המצב שלנו, והופך אותנו לראויים יותר לקבל את חסד השם בלי שזה יפגע בנו בתחומים אחרים.

דוגמה לצורך הענין: אם הקב"ה לא נותן לאדם פרנסה כי הוא רואה ששפע כלכלי יגרום לו לגאווה, יתכן שעל ידי תפילות רבות על ענין הפרנסה הוא עובר תהליך עמוק של התכופות לקב"ה ויצירת קרבה אליו, וממילא במצב כזה הפרנסה כבר יכולה להגיע אליו ללא חשש לנזק.

ישנו אופן נוסף שהתפילה מועילה, על ידי שהיא פותחת אפיק של הנהגת רחמים וחמלה. כלומר, על פי הדין והיושר לא מגיע לפלוני דבר מסוים, וזו בעצם טובתו האמיתית, שיתנהגו איתו בדין וצדק, אך התפילה גורמת להתנהג עמו בחסד ורחמים מעבר למה שמגיע לו, והקב"ה כבר יסדר את הענינים שזה לא יפגע באדם בטווח ארוך יותר. זה בעצם המהלך הפשוט של תפילה כפי שמשמע בכל מקום בפסוקי התורה.

וישנו אופן נוסף של תועלת התפילה, המבואר במקומות רבים, שהקב"ה בעצם רוצה לתת לאדם שפע מסוים על פי הצדק והיושר, אך יש צורך שהוא יבקש זאת, כי כך הקב"ה קבע בעולם, שדברים רבים יינתנו לאדם רק אם הוא יבקש. הבקשה יוצרת קירבה, והקירבה מאפשרת לשפע לרדת.

מינינו כאן שלשה מהלכים של השפעת התפילה, וניתן להיווכח שגם קבלת התפילה תלויה בדברים אלה. אם הסיבה לעיכוב השפע הוא בגלל תהליך פנימי שהאדם צריך לעבור – יתכן שיצטרפו תפילות רבות מאוד בשביל להגיע אל הזיכוכ הפנימי הנדרש. אם זה רק בכדי לעורר חסד ורחמים – יתכן שיסיפיקו

בתהילים כתוב "השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך" (נ"ה כ"ג). לא כתוב "בקש מה' והוא יכלכלך", אלא "השלך על ה' יהבך". כלומר: תניח עליו את המשא שרובץ עליך. תשחרר. תשתף אותו מתוך אמון.

בקצרה: התפילה הינה עבודה פנימית מול הקב"ה. עבודה של הישענות, של קבלת הדין באהבה, של שיתוף הקב"ה בקשיים שלנו, ושל הכרה באמת האמיתית של החיים. לצאת מהבועה של הקושי האישי ולהיכנס לעולם של קשר עם ה', אבינו ואבי כל המציאות. ככל שמתפללים יותר כך ההכרה הזו הולכת ומעמיקה.

חז"ל אומרים "עבודה שבלב זוהי תפילה", התפילה היא עבודה. היא לא בקשה, אלא עשיית עבודה לה'. התפילה היא כנגד הקרבנות. הקרבת קרבן אינה פעולה של **בקשה**, אלא פעולה של **פולחן**, התקשרות, התחברות מתוך התמסרות מוחלטת. בתפילה אנחנו מתמסרים אל הקב"ה, מוסרים את עצמנו להנהגתו, להחלטתו, מתוך שפיכת השיח וגילוי לב מולו. מתוך הבעת רצוננו הכנה, אך בד בבד מתוך נכונות לקבל את מה שהוא יחליט בסופו של דבר.

כל זה כתוב בתמצות מדהים במילותיו הספורות של החובת הלבבות (שער ח פרק ג):

"וראוי לך, אחי, שתדע, כי כוונתנו בתפלה אינה כי אם כלות הנפש אל האלוקים וכניעתה לפניו, עם רוממותה לבוראה, ושבחה והודאתה לשמו והשלכת כל יבביה עליו".

עד כאן ביארנו את מהותה של התפילה. הסברנו שזו עבודה לקב"ה, עבודה של התמזגות והתבטלות, הנעשית על ידי שפיכת השיח מתוך אמון וקבלת הדין. עתה נעבור לשלב הבא – כיצד בכל זאת התפילה משפיעה שיעשו שינויים במצבנו, אם בסופו של דבר הקב"ה יודע מה טוב עבורנו באמת.

פחות תפילות. ואם השפע עומד מוכן ורק צריך לבקש בכדי לאפשר לו לרדת – יכול להיות שתספיק תפילה אחת.

כך או כך, תמיד השיקול הוא המבט המקיף של מה טוב באמת עבורנו. משום כך, התפילה אינה מביחה שיהיה לנו טוב יותר בנושא הספציפי שעליו אנחנו מבקשים. היא בהחלט משרתת את הסיכויים, מגדילה את החסד והרחמים, מקרבת אל ה' ומשדדת מערכות, אך עם זאת עדיין הדברים אינם חתוכים. חז"ל הגדירו זאת במשפט אחד קצר וחד: "תפילה עושה מחצה" (מדרש רבה ויקרא ה). התפילה עושה הרבה, אך בסופו של דבר יש לקב"ה שיקולים נוספים.

עיקר מה שהתפילה עושה, וזה באופן ברור וחד משמעי, הוא – יצירת קירבה אל ה', גם אנחנו מתקרבים אליו וגם הוא מתקרב אלינו, כאשר אנחנו מתפללים באמת. כאשר התורה מתארת את גודל מעלת התפילה, היא לא אומרת שהתפילה מתקבלת תמיד, אלא משהו אחר לגמרי: "ומי גוי גדול אשר לו **אלהים קרובים אליו** כה' אלוקינו בכל קראנו אליו" (דברים ד ח). מה קורה בכל פעם שאנחנו קוראים לה' הוא קרוב אלינו. זו הנקודה המרכזית. כך גם אומר דוד המלך: "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת" (תהילים קמה). הוא לא מבטיח **ישועה**, הוא מבטיח **קירבת ה'!**

אין ספק שלהיות קרוב אל ה' זה יוצר מהפכים, שינויים עמוקים, בכל ההתייחסות של הקב"ה אלינו, בהגברת מידת הרחמים, ובכל הורדת השפע. זו הסיבה ש"תפילה עושה מחצה". התפילה הופכת את העולם, ואפשר להיווכח בזאת. אך עדיין הנקודה המרכזית היא הקירבה, לא עצם מילוי הבקשה.

לאור ההבנה שהגענו אליה בנושא התפילה, שהיא בעצם תהליך של "התפללות" לפני הקב"ה – נדע כיצד להתייחס למצב שבו התפילות לא מתקבלות במשך תקופה ארוכה.

כאמור, התפילה היא תהליך של דיון מעמיק בינינו לבין הקב"ה, שבו אנחנו שוטחים את הרצון העמוק שלנו בדבר מסוים מול הקב"ה, ומכירים בכך שבסופו של דבר הוא יודע מה טוב ואנחנו מקבלים זאת. כאשר התפילה לא מתקבלת לצערנו הרב, האתגר הוא להעמיק את האמון בקב"ה. הוא יודע מה טוב, והוא רוצה את ההתקשרות שלנו על ידי הבקשה. בכל פעם שאנחנו מבקשים משהו מותר לנו לרצות את הדבר בכל מאודנו ולבקש אותו בחזקה, אך מוטל עלינו גם לשים "כוכבית" קטנה בצד: "בסופו של דבר ההחלטה היא שלך, ואני אקבל אותה באמון מלא".

זו בעצם כוונת חז"ל בגמרא שהובאה לעיל, שאם אדם רואה שתפילתו לא נענתה יחזור ויתפלל, שנאמר "קוה אל ה', חזק ויאמץ ליבך, וקוה אל ה'". התגובה לבקשה שלא נענית הינה "חזק ויאמץ ליבך", כלומר: להגביר את האמון בה', להבין שהוא באמת האוהב האמיתי שלנו, והוא יודע מה טוב לנו באמת.

במקום נוסף (ברכות לב:) הגמרא מתייחסת לאותה בעיה, בנוסח קצת שונה. זה לשון הגמרא:

"אמר רבי חנין אמר רבי חנינא, כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם. מנא לן, ממשה רבינו, שנאמר ואתפלל אל ה', וכתוב בתריה וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא. איני, והא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב, שנאמר תוחלת ממושכה מחלה לב, מאי תקנתיה יעסוק בתורה, שנאמר ועץ חיים תאוה באה, ואין עץ חיים אלא תורה, שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה. לא קשיא, הא דמאריך ומעיין בה, הא דמאריך ולא מעיין בה". ע"כ לשון הגמרא. כלומר: אדם שתפילתו לא נענית – צריך להתפלל שוב ושוב. אמנם, אם הוא מעיין בתפילתו – זה לא מועיל לו, אלא רק מביא אותו לידי כאב לב.

ניתן לדברי הגמרא תרגום מעשי: אדם שמתפלל במשך שנים ארוכות על זרע של קיימא, ותפילתו לא נענית. בכל פעם מחדש תקוותם מתנפצת אל הסלעים הקשים והדוקרים של המציאות. מה עליו לעשות? להתייאש? להרפות? להמשיך לייחל כל פעם מחדש?

הגמרא אומרת כך: אם הוא "מעיין בה" – זה דבר גרוע, אם לא – זה מצוין. מה הכוונה "מעיין"? את המושג "עיון תפילה" מפרש רש"י בכמה מקומות, שהוא הבדיקה הפנימית שאדם עורך אחרי התפילה מול עצמו, האם לדעתי כבר מגיע לי שהקב"ה ישמע. לאור האמור, שתפילה היא תהליך של "התפללות" מול הקב"ה, עיון תפילה הוא בעצם בדיקה של תוצאות התהליך. אני יושב עם עצמי ומגיע למסקנא שעכשיו הקב"ה כבר חייב כביכול להסכים איתי. בסופו של דבר, בעומק ההרגשה – אני לא מוכן לקבל את ההחלטה הסופית שלו. הגעתי למסקנא שהפעם הוא חייב להסכים איתי.

כמובן, שאם בכל זאת הוא לא הסכים איתי – זה שובר ומרפה ידים, כל פעם מחדש. "תוחלת ממושכה מחלה לב".

הגמרא מסיימת בעצה היעוצה במצב כזה: לעסוק בתורה. מה נוגע לכאן עסק התורה? עסק התורה כראוי, שבו האדם מברר לעומק את רצון ה' ומנסה להבין אותו – גורם לאדם להתבטל מול הרצון של ה', וזה משליך גם על תחומי החיים האישיים.

קל לדבר על דברים אלה, וקשה מאוד מאוד לבצע. זו עבודת חיים, הקב"ה יתן לנו כח לעשותה כראוי, לטעום את הטעם המתוק של הזיכוכ הפנימי.

ניתן לשלוח שאלות לכתובת המייל:

B0548407520@gmail.com

הרשמה לקבלת העלון – ג"כ בכתובת הנ"ל